

Masarykova univerzita
Přírodovědecká fakulta
Ústav antropologie

Celibát a sexuální zdrženlivost v náboženstvích světa

Mgr. Bc. Věra Bártová

Brno 15.10.2015

Celibát x Sexuální zdrženlivost

- Jak definovat celibát?
- Jak definovat sexuální zdrženlivost?
- V jaké souvislosti se s nimi setkáme?
- Kde se s nimi setkáme?

Celibát

- Způsob života, při kterém se člověk dlouhodobě (často po celý život) a dobrovolně zdržuje pohlavního styku, masturbace či jakékoli sexuální aktivity
- Nemožnost uzavření manželství, život bez partnera
- Nejčastěji souvisí s náboženstvím, ale setkáme se s ním i jinde

Sexuální zdrženlivost

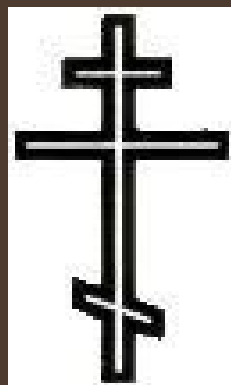
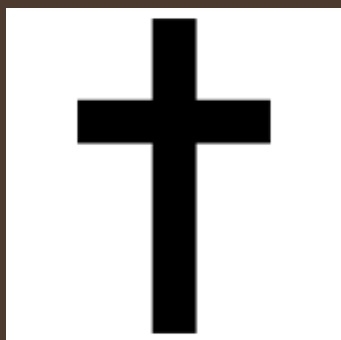
- Způsob života při kterém se člověk po určitou dobu (ohraničený časový úsek) zdržuje pohlavního styku, masturbace či jiné sexuální aktivity

Náboženství

- = vztah člověka k něčemu, co ho přesahuje, na čem je závislý a také souhrn projevů této závislosti
- Pokud je předmět náboženství chápán osobně – **teistické**, pokud neosobně - **neteistické** náboženství.
- Pokud je uctíváno více bohů – **polyteismus**, uctíván jen jeden – **monoteismus**
- Víra v duchy a uctívání předků, mrtví se stávají bohy – **euhemerismus** (Herbert Spencer)
- Edward Burnet Tylor zdůrazňoval význam duše – **animismus**, také navrhl tři stádia evoluce náboženství: Animismus-polyteismus-monoteismus

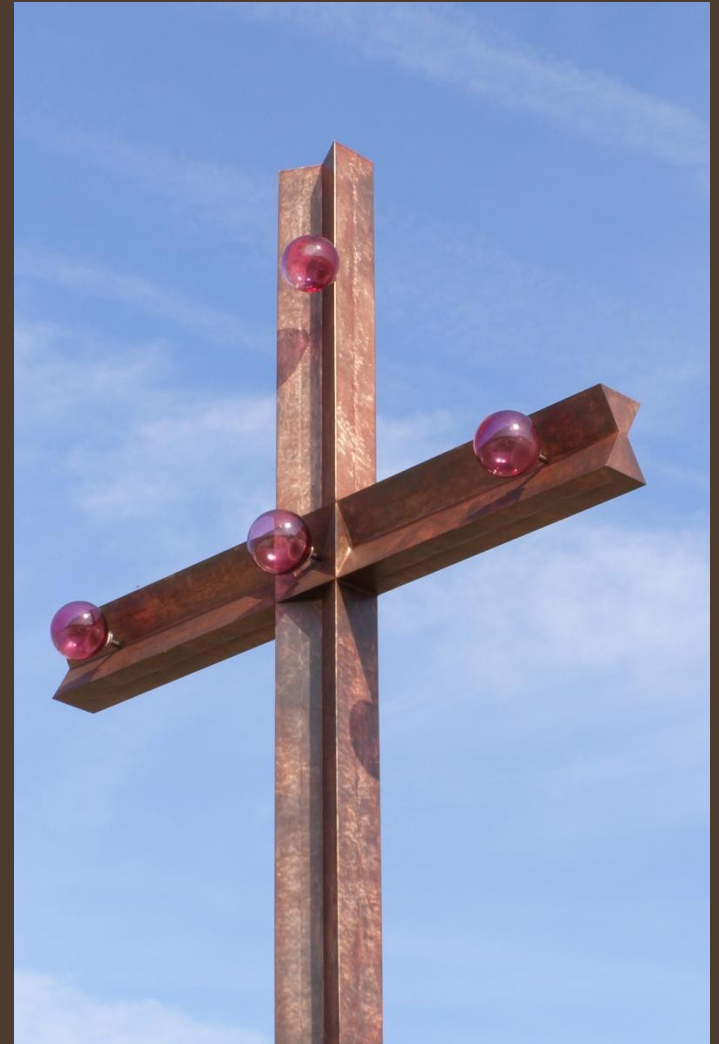
Vybraná náboženství a jejich přístup k celibátu a sexuální zdrženlivosti

- Římskokatolická církev
- Řeckokatolická církev
- Pravoslaví
- Protestantismus
- Judaismus
- Islám
- Buddhismus
- Hinduismus

Křesťanství

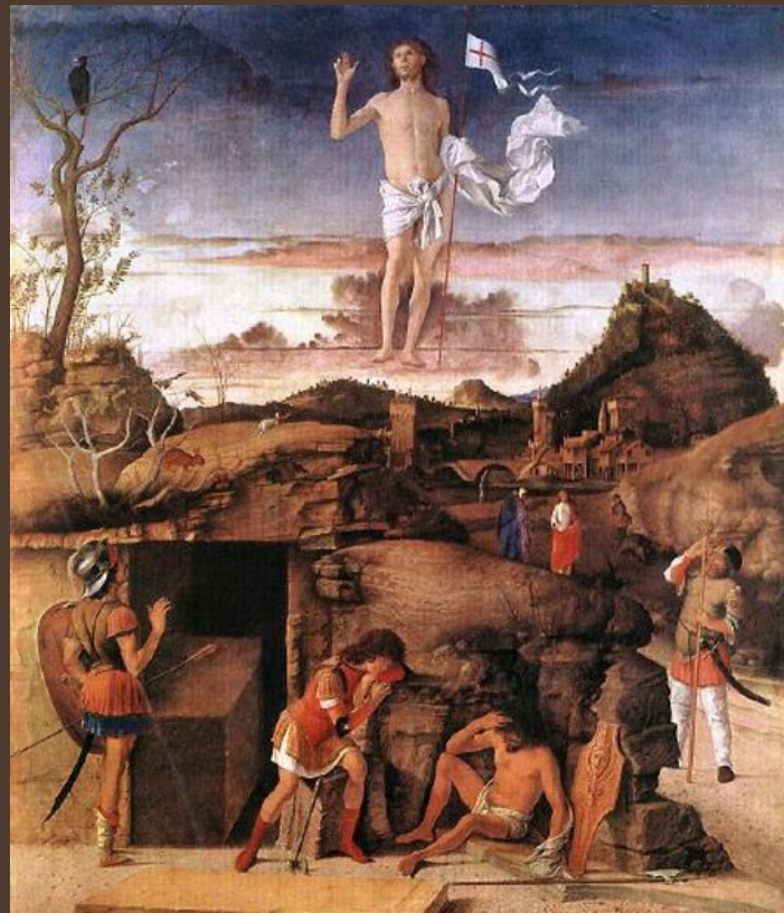
- z latiny: *christianus*, „křesťanský“, název odvozen od postavy Ježíše Krista
- rozvoj po jeho smrti – ukřižování a zmrtvýchvstání, šíření díky **Pavlovi z Tarzu**
- Křesťané zpočátku bráni jako židovská sekta
- Křesťanství vzniklo během 1.–2. století n. l. v oblasti **Syropalestiny**, v Malé Asii
- **Bible** – Starý Zákon, Nový Zákon – evangelia, Skutky apoštolů

Římskokatolická církev

- Počátek spojen s postavou **Ježíše Krista** (Mt 19, 12) „*Někteří nežijí v manželství, protože jsou k tomu od narození nezpůsobilí; jiní nežijí v manželství, protože je nezpůsobilými učinili lidé; a někteří nežijí v manželství, protože se ho zřekli pro království nebeské. Kdo to může pochopit, pochop.*“
- **Kolektivní** spravování obcí
- Koncem 2. století se poprvé objevuje požadavek celibátu
- Od 3. století smí bohoslužbu vykonávat pouze vysvěcení nositelé **kněžského úřadu**

- Velký rozvoj **asketismu** ve 4. století (eremité, koinobité)
- Koncil v Elvíře (asi 306-314) - 33. kánon, zákaz styku s manželkami
- **Nicejský koncil** (325) - odsouzena úmyslná kastrace
- Jan Zlatoústý, „O kněžství“ (386) – úkol zachování lidstva splněný
- Svatý Jeroným - svatba kapitulací před tělem)
- **Svatý Augustýn** – dlouho žil s milenkou a měl syna, poté obrat byl a přesvědčení o strádání lidské sexuality v důsledku lidského pádu

- V 6. století dochází v Evropě k výraznému rozvoji **klášterů**
- **Synoda v Agde (506)** – požadavek zdrženlivosti a oddělených ložnic, **synoda v Geroně (517)** – přidělení dohlížejících osob, 30 let exkomunikace
- **Synoda v Toledu (653)** – nezdrženlivý klerikové odsouzení k doživotnímu pobytu v klášteře
- **Konstantinopolská synoda (691)** zákaz vstupu do lázní
- **II. nicejský koncil (787)**– vstup ženatých kněží do kláštera

- 9. století – počátky útoků proti manželkám kněží
- **Clunyjské reformy (10.století)**
- **Pavijská synoda (1022)** – vykázaní manželek kněží
- Rozdělení na **Západní a Východní (1054)**
- Období let **1049-1139**
- **Lev IX.** – zakladatel bojkotu ženatého kléru, na něj navázali **Štěpán IX. a Mikuláše II.** svými reformami (1059)
- **Gregoriánské reformy papeže Řehoře VII. (11. století)**
- **Inocenc II. - 7. kánon II. lateránského koncilu (1139)**

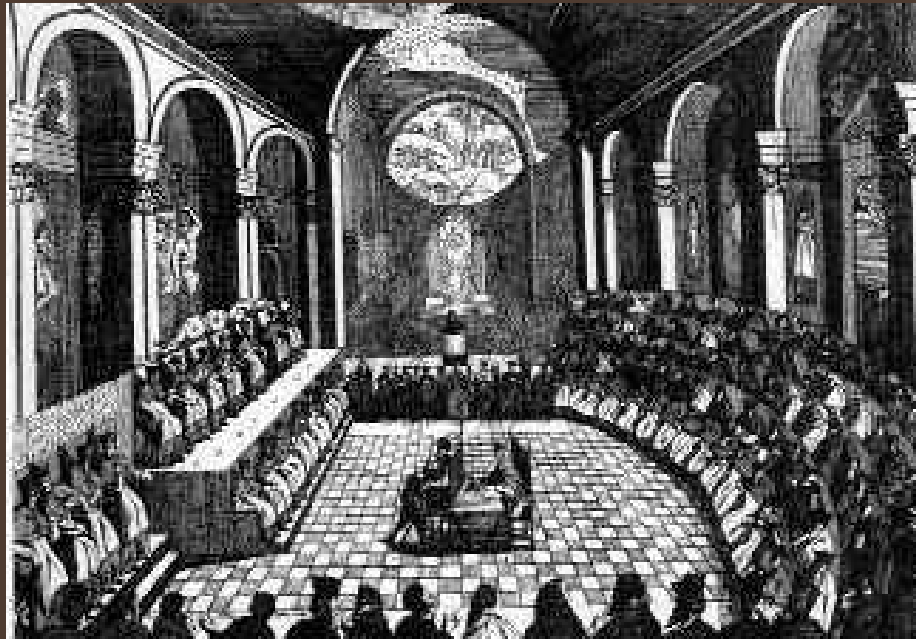

Manželka kněze

- Titul **presbyteria** nebo **sacerdotissa**
- Zvláštní oděv a speciální požehnání při svěcení
- Pomocnice d'ábla, konkubína
- Kult Panny Marie
- Rozvoj homosexuality

- III. lateránský koncil (1179)
- IV. lateránský koncil (1215)
- Španělské Burgos (1243) - praxe vyplacení se
- **Olomoucká synoda (1342)** zákaz účasti na svatbách dětí
- Koncil v Basileji (1431 – 1437)
- Nikolaus Tudeschi – usiloval o zrušení povinného celibátu
- Innocenc VIII., Alexandr VI. – několik potomků
- Období reformace
- II. vatikánský koncil (1962 – 1965)

Ženy v římskokatolické církvi

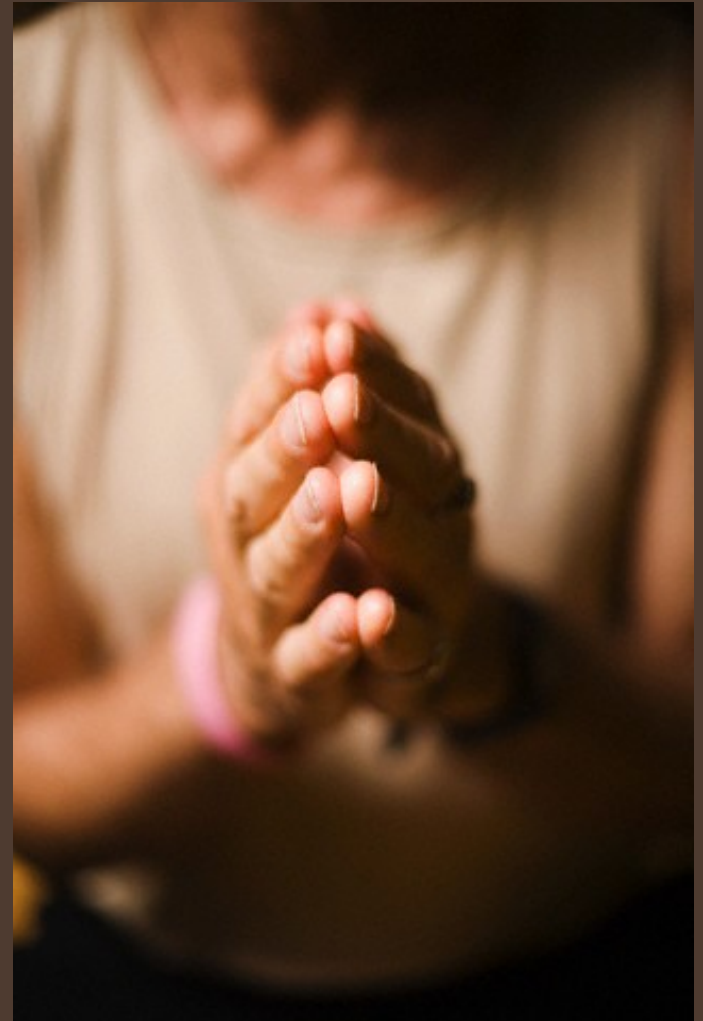
- Rovnocenné postavení v počáteční církvi
- Změny v pohledu na ženu a její postavení
- Slabé, náchylné k pokušení, potřeba chránit
- Prostřednice d'ábla
- Ženské řády

Řeckokatolická církev

- **Trullská synoda (692)** - uzavření manželství před vysvěcením
- **Velké schizma (1054)** – oddělení Západní a Východních církví
- **Bretská unie (1596)** – připojení k římskokatolické církvi

- Silná mnišská tradice, z mnichů vybírán biskup
- Formy mnišského života – poustevnictví, lávry, cenobitismus
- Kláštery mužské i ženské
- Kněží převážně ženatí

Pravoslaví

- **Velké schizma (1054)**
- 15 autokefálních + 2 autonomní církve, uznávají cařihradského patriarchu
- Důraz na zachování tradice církevních otců
- Uznání prvních 7 ekumenických koncilů
- Ženatí kněží – důležitá rodina a děti
- Mnišská tradice
- **Bazil Veliký (330-379)** – pravidla mnišské tradice
- Poloostrov Athos

Protestantské církve

- Lutherské církve, kalvínské církve a anglikánské církve
- Odmítnuté mnišské tradice
- Martin Luther – 95 tezí (1517)
- Ulrich Zwingli, Jan Kalvín (1524), Menno Simons, Jindřich VIII. (1534; 1549)
- Kazatelé i ženy, v manželství, mají rodinu
- Nový trend - celibát

Judaismus

- Vyvolení **Abraháma** Bohem
- Počátky patrně 12. st. př. n. l
- Název odvozen od vůdce nejpočetnějšího kmene – **Judy**
- 1 tis. Př. Kr. – David, Šalamoun
- Stavba a zničení Jeruzalémského chrámu
- Babylonské vyhnanství (597-520 př. Kr.)
- Bible = **Tanach** - Zákon, Proroci a Spisy

- Dělení podle oblasti: **Sefardská forma** (Pyrenejský pol. a oblast Středozemního moře, **Aškenázi forma** (střední a východní Evropa -Německo, Francie)
- Podle vztahu k modernizaci: **Reformní judaismus**, **Konzervativní judaismus** a **Ortodoxní judaismus**
- Celibát v judaismu není, některými považován až za zločin
- Spekulace zda Mojžíš a Noe celibátní
- Náplní a podstatou života je mít **rodinu a potomky**
- „*Plod'te a množte se a naplňte zemi*“ (Gn 1,28)
- Krátkodobý „celibát“, tedy sexuální zdrženlivost pouze za nějakým účelem (zplození potomka, určitá období)
- Studium Tóry – Tóra jako manželka
- **Chasidé** - zvláštní sekta, ženy jako nástroj k plození

Islám

- Vznik v 7. st. Na základě proroctví, která obdržel prorok **Muhammad Ibn Abdulláh**
- **Korán** - soubor 114 súr
- Po Muhammadově smrti rozdělení na **Sunnity (90%)** a **Ší'ity**
- **Pět pilířů** (*arkán ad-dín*):
vyznání víry (*šaháda*), pětkrát denně modlitba (*salát*), placení náboženské daně (*zakát*), půst v měsíci ramadánu (*saum*) a pouť do Mekky (*hadždž*)

- Celibát je odmítán jako něco nesprávného a nevhodného, mnišský život je odchýlením od správné cesty
- ‘Abdulláh ibn Omar a další se chtěli zřeknout manželek a Muhammad jim k tomu řekl: *„Ó vy, kdo věříte! Nezakazujte dobré věci, jež vám Alláh povolil a nepřestupujte jeho příkazy, neboť Alláh nemiluje ty, kdo překračují meze Jím stanovené. (5:87)*
- Krátkodobé výjimky zdrženlivosti – **Ramadán; Hadždž, Umra (rituální posvěcení Ihram)**
- Od 8. století využívání kastrátů
- Muhammad al-Ghazzali – středověké pojednání o celibátu
- **Súfismus** – vznik krátce po Prorokově smrti, mystická tradice, ženy - **Rabi'a al-'Adawiyya**; hlavně v odlehlých oblastech
- **Hajji Bektash Vali (1271)** – zakladatel skupiny **Bektaši**

Hinduismus

- Není náboženství, spíše společensko-náboženský systém
- **Sanátanadharma**, vznik v 2. pol 1. tis př. n. l. z védského náboženství
- Množství různých variací – šivaismus, višnuismus
- **Sansára** a převtělování **átman**, cílem je dosažení **mókši**
- Čtyři fáze života – **brahmačarja**, **grhatsthja**, **vánaprasthja**, **sannjása**
- Celibát patří k určité části života stejně jako manželství

- Důležitou postavou je bůh Šiva (celibátní a sexuální stránky)
- V celibátu žijí hlavně muži
- Fyzickou dimenzí celibátu je sperma
- Sdružování do komunit či osamocený život (svámí, sádhví, sádhuové)
- Řád Rámánandiů – vznik 14. st., podskupiny - tjáginové, nágové a rasikové
- Důležitým prvkem je jóga

- **Brahmakumáří (Dcery Brahmy)**

- sdružuje ženy, jejich síla je v celibátu, nikoli ve spermatu; zakladatel

- Lekhradž (1937)**

- zpočátku velký nárůst počtu členek, vyvolalo silný odpor mužů
- v současné době většina členů muži

- **Haré Kršna (ISKCON)**

- zakladatel Šrí Šrímad A.Č. Bhaktivédánta Svámí Prabhupáda (1966)

- Vychází z původního védského náboženství

Buddhismus

- Vznik v 6. st. př. n. l., spíše filosofie než náboženství
- Zakladatel **Siddhárta Gautama**
- Princip **karmy** určuje, v jaké podobě se zrodíme v dalším životě **sansáry**, cílem bytí je dosažení **nirvány**
- Základem učení **4 vznešené pravdy**, osmidílná stezka
- Vznik mnoha různých škol a směrů: **hínajána** (théraváda), **mahajána**, **vadžrajána**, **tibetský buddhismus**, **zenbuddhismus**

Buddhismus hínajána

- též theraváda či théravádový buddhismus (Malý vůz)
- původní, konzervativní forma
- Texty souboru Tipitaca – 3 koše (kázně, rozprav a vyššího učení), součásti Stezka ctnosti (**Dhammapada**)
- verš 141: *„Ani asketická nahota, ani spletené vlasy, ani hladovění a spaní na zemi, ani potírání těla popelem, nic nepomůže tomu, kdo nepřekonal chtíč“*

Buddhismus mahajána

- Velký vůz
- Oddělení od hínajány na přelomu letopočtu
- Nejrozšířenější forma, nejotevřenější

Buddhismus vadžrajána

- Vznik z mahajány pod vlivem tantry
- Tantrický buddhismus
- Magické a meditační praktiky
- Nezbytné rozvíjet krom mysli i tělo, důležitá role sexuality

Tibetský buddhismus

- Vznikl reformou z vadžrajány
- Obohacen o prvky a tradice původního tibetského náboženství
- Několik odlišných škol

Zenbuddhismus

- Propojení mahajány a meditačních metod s prvky taoismu
- Jeden ze 3 typů japonského buddhismu
- Mlčenlivé sezení

Mnišský život

- **Sangha** – sdružování mnichů a mnišek (**bhiksu** a **bhiksuni**); jeden za 3 drahokamů buddhismu (Buddha a dharma)
- Celibát pro mnichy a mnišky nejčastěji povinný
- **Vinaja** – soubor pokynů a nařízení pro život v klášteře doplněný o typy prohřešků
- Mniši a mnišky skládají sliby, v noviciátě 10, následně dalších 200, u žen 300
- Nejhorší trest vyhnání z kláštera
- Mnišky – zbavování se ženských rysů

- Pro mnichy bylo setkání se ženou často velmi náročné a považovali ho za „*horší než zápas s tygrem, medvědem nebo d'áblem*“.
- V tibetském buddhismu velmi důležitý reformátor **Congkhapa**
- **Japonský buddhismus** – velké množství ženatých mnichů, spíše označování za kleriky, snaha zabránit předávání funkce z otce na syna

Závěr

- Existuje obrovské množství různých náboženství, mnohdy jsou velmi odlišná, ale přesto se najdu i věci, ve kterých jsou si velmi podobná
- Určité formy celibátu či sexuální zdrženlivosti se vyskytují v každém náboženství či nábožensko-filosofickém směru, liší se však jejich význam pro náboženství, rozsah, rozšířenost,...
- Dalo by se říci, že kde celibát je, tam se usiluje o jeho odstranění a naopak kde není, tam se usiluje o jeho zavedení

Děkuji za pozornost

